

לתשעה באב

א. כה אמר יי'. תיבת כה בשופר, ואין כאן פסיק [וא"כ גם בתרגום אין להפסיק אחר תיבת כדנן, שהרי דרך התרגום בדרך כלל להסמך בפיסוקו אחר פיסוק המקרא. ודו"ק. יפ"ה]:

בירמיה ס"ו. ומפס' ג' הוא כס"ו ח'

כָּה אָמַר יְהוָה יְהוָה עֲמָדוֹ עַל־דַּרְכֵי וְרָאוּ וּשְׂאִילוֹ לְנִתְבּוֹת עוֹלָם אֵיזָה דַּרְךְ הַטּוֹב וּלְכֹבֵדָה וּמֵצְאוּ מְרֻנֵּעַ לְנַפְשֵׁכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא נִלְדָּה: פִּדְנָן אָמַר שֵׁי. קוּמוּ עַל אֹרְחָן וַחֲזוּ. וּשְׂאִילוֹ לְשִׁבְלֵינִי דְמֵן עָלְמָא. אֵיזָא אֹרְחָא דִּתְקַנָּא וְהִלִּיכוּ בֵּהּ. וְאַשְׁפַּחוּ נִיחַ לְנַפְשֵׁכּוֹן. וַאֲמָרוּ לֹא נִיזִיל: ב וְהִקְיַמְתִּי עֲלֵיכֶם צַפִּים הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפֵר וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב: וְאַקְיַמִּית עֲלֵיכּוֹן מִלְּפִינִי. קִבְּלוּ לְמִלֵּי נְבִיִּיאָא וַאֲמָרוּ לֹא נִקְבִּיל: פ אָסַף אֲסִיפָם נְאֻם־יְהוָה אֵין עֲנָבִים בְּנֶפֶן וְאֵין תְּאֵנִים בְּתֵאנָה וְהֵעֵלָה נָבֵל וְאֵתָן לָהֶם יַעֲבְרוּם: שִׁיצָאָה אֲשִׁיצִינּוּן אָמַר שֵׁי. וַיִּסּוּפוּן פִּמְסָף עֲנַבִּין מִגִּפְּוֹן וַכְּנַבְּלָא מִתֵּינָא. וְכִטְרַף מֵאִילָן אַ עַל דִּיהֶבִית לְהוֹן אֹרְחִיתִי מִסִּינֵי וַעֲבָרוּ עֲלֵהּ: ד עַל־מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבֵי הָאָסְפּוֹ וְנָבֹא אֶל־עָרֵי הַמְּבֹצָר וְנִדְמָה־שָׁם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִדְּפָנוּ וַיִּשְׁקְנוּ מִיַּד־אֵשׁ כִּי חֲטָאנוּ לַיהוָה: עַל מָא אֲנַחְנָא יְתִבִּין. אַתְּפַנְשׁוּ. וְנִיעוֹל. לְקָרוּין פְּרִיכָן וְנִשְׁתּוֹק תַּמָּן. אָרִי שֵׁי אֶהְיָא אִיתִי עֲלָנָא תִּבְרַךְ וְאַבְהֶתְנָא אַ וְאַשְׁקִינָא פֶּס דְלוֹט בִּישׁ פְּרִישֵׁי חוּיִן אָרִי חֲבָנָא קָדָם שֵׁי: ה קִנְיָה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לְעֵת מִרְפָּה וְהִנֵּה בְּעֵתָהּ: סִפְרָנָא לְשָׁלָם וְלִית טַב אַ לְעֵדָן סְלִיחוֹת חוּבִין וְהָא פּוֹרְעָנוֹת חֲטָאִין:

מכאן קורין בקול קינה

ביאור המילות

מדרשי תימן

(א) לנתיבות. ענין שזיל ודכך: מרגוע. מנוחה והשקט, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כח): (ב) צופים. מציטים במקום גבוה: הקשיבו. ענין האזנה: (ג) אסף אסיפם. ענין כליה, כמו אסף אדם וזהמה (נפניה ב): נבל. ענין כמישה, כמו ועלהו לא יצול (תלים ב): יעברום. ענין העזרה מן העולם: (ד) ונדמה. הדמנו. ענין כריסה, כמו אל תדמו עוונה (ירמיה ב): ראש. שם עשז מר, וכן שורש פורה ראש ולענה

[א. מרגוע. לשון מנוחה. מהר"י בשירי]: ג. אסף אסיפם וכו'. כל הדין אלהפטר דברי תוכחה וקינה ודברים רעים, ואגב תקרא פי תשעה באב חתי ידכר מא גרא לישראל מע נבוכדנצר הרשע, והו כראב ירושלם אלמרה אלאולי, וגלוה' ישראל אלי בכל, וגיר דאלך מן אלשראיר אלעצימה [= כל הפטרה זו דברי תוכחה וקינה ודברים רעים, ראוי לקרותה בתשעה באב כדי לזכור מה שאירע לישראל עם נבוכדנצר הרשע, והוא חרבן ירושלים בפעם הראשונה, וגלות ישראל לבבל, וזוהת זה מהרעות העצומות]:

(ז) מרפה. מלשון רפואה, ועם (ר"ל אע"פ. יפ"ה) שהיא צה"א: בעתה. מלשון בעתה וחרדה:

ו מִדֶּן נִשְׁמַע נִחְרַת סוּפִיו מִקּוֹל מִצְהָלוֹת
 אֲבִירָיו רָעָשָׁה פְּלֵהָאָרֶץ וַיִּבְאוּ וַיֹּאכְלוּ אָרֶץ
 וּמְלוֹאֶה עֵיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: עַל דְּפִלְחוֹ לְעַגְלָיָא דְּבִדּוֹ.
 מְלָךְ בְּמִשְׁרִיתֶיהָ יִסַּק עָלֶיהוֹן וַיִּגְלִי יִתְהוֹן. מְקָל מִפְּסוּעִית
 גַּיְבְּרוּהִי. יִזְעוֹן פֶּל יִתְבִּי אַרְעָא. וַיִּיתוֹן. וַיִּבְזוֹן אַרְעָא וּמְלָאָה.
 קְרוּיָא וּדְיִתְבִּין בְּהוֹן: ו פִּי הַנְּזִי מִשְׁלַח בְּכֶם נְחָשִׁים
 צַפְעָנִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם לָחֵשׁ וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם

ו. מִדֶּן נִשְׁמַע. הדל"ת בפתח בכל ספרי תימן: [נִחְרַת סוּפִיו. החי"ת בשוא נח. יפ"ה]: ט. שְׁעָת בת עמי. השי"ן בגעיא בתגאן ובירושלמיים [והשוא שבו"ו נח. יפ"ה]: תִּיתְהוֹת. אין שוא תחת היו"ד, ולכן אינה יוצאה במבטא, והיא נחה. וכן כתבו בעלי הדקדוק: הַכְּעִסוּנִי. בספר מדויק חסר יו"ד, וכן בירושלמיים, וכן במסר שם 'לחוד חסר יו"ד'. ועיקר: יא. הַשְּׁבַרְתִּי. הבי"ת במקץ בספרי תימן והירושלמיים [וכי"ה בכתר בן אשר. יפ"ה]:

נְאֻם־הוֹה: אַרִי הָאָנָא מְגַרִי בְּכוּן. עֲמִמִּין קְטוּלִין פְּחִיוֹן חֶרְמָנִין. דְּלִית לְהוֹן
 לְחֶשֶׁא וַיִּקְטְלוֹן יִתְכוּן אָמַר שִׁי: ס ח מִבְּלִיגִיתִי עֲלִי יִגְזוֹן עָלִי לְבִי דְרִי:
 עַל דְּהוֹ מְלַעְגִין לְקַבִּיל נְבִיָּא דְּמִתְנַפֵּן לְהוֹן. דְּוֹנָא וְתִינְחַתָּא אִיתִי לְהוֹן מִן קָדָם
 חוּבִיהוֹן עָלֶיהוֹן אָמַר נְבִיָּא לְבִי דְרִי: ט הִנֵּה־קוֹל שְׁוַעַת בַּת־עַמִּי מֵאָרֶץ
 מִרְחָקִים הִיהוּהָ אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מִלְפָּה אֵין בָּהּ מוֹדֵעַ הַכְּעִסוּנִי
 בְּפִסְלֵיהֶם בְּהַבְּלִי נִכְרָ: הָא קָל צוּחַת פְּנִשְׁתָּא דְּעַמִּי. מְאַרְע רְחִיקָא. נְבִיָּא
 אוֹכַח יִתְהוֹן. הַשְּׁכִינְתָּא דִּישִׁי לִית בְּצִיּוֹן. אִם מִלְפָּה לִית בָּהּ. מְדִין. מְרַגְזִין קְדָמִי
 בְּצַלְמֵינִיהוֹן בְּפִלְחוֹן טְעוּתָא: י עֶבֶר קָצִיר פְּלָה קִיץ וְאַנְחָנוּ לֹא נוֹשְׁעָנוּ:
 אָמַרְת פְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל. עָדָא זְמָנָא שְׁלִים קָצָא וְאַנְחָנָא לָא מִתְפַּרְקִין: יא עַל־שְׁבַר
 בַּת־עַמִּי הַשְּׁבַרְתִּי קְדָרְתִּי שְׁמָהּ הַחֲזִיקְתָּנִי: אָמַרְת יְרוּשָׁלַם. עַל תְּבַר
 פְּנִשְׁתָּא דְּעַמִּי אֲזַדְעוּזְעִית. אֶתְחַפִּיאֵו אִפִּי אֶפְרַם אֶפְמִין פְּקַדְרָא אֲשַׁתְּמָמוּ אַחַדְתָּנִי:

ביאור המילות

מדרשי תימן

(1) נחרת. הקול היוצא מנחיריו הם נקצי האף, וכן הוד נחרו אימה (איוב ט): מצהלות. ענין הרמת קול גדול, כמו אל אשת רעהו ינהלו (ירמיה ה): אביריו. מלשון אביר וחזק: (2) משלח. ענין גירוי וסיסוי, כמו וסן בהמות אשלח צם (דברים לג): צפּעוּנִים. מין נחש רע: ונשכו. מלשון נשיכה, וכן אם ישן הנחש בלא לחש (קהלת י): (ד) מבליגיתי. ענין המחזקות, כמו ואבליגה מעט (איוב י): דוי. מלשון מדוה וחולי: (ט) שועת. זעקת: (י) בלה. מלשון כליון: קיץ. היא עת שמיסת המאנים ליבשם, וכן כסלג צקן (משלי טו): (יא) השברתי. מלשון שברון: קדרתי. ענין שמרות וחושך, כמו שמש וירח קדרו (יזאל ז): שמה. תמהון ובלבול, כמו וגשמו הכהנים (ירמיה ז): (ז) החזיקתני. ענין אחיזה:

יב. ארכת בת עמי. בספר מדויק חסר וי"ו, וכן הוא בירושלמיים, ומסיר עליה 'לחוד חסר'. ועיקר: יג. ועיני מקור דמעה. התרגום שלנו 'ועיני כמבוע דמען' הדל"ת והמ"ם בחירק, ודו"ק. והתרגום נקט נחל דמיין ומבוע דמען. ואם הדל"ת בקמץ, לא ידענו מהו זה המקור. ולא בא לסתום אלא לפרש: חללי בת עמי. השוא שבלמ"ד נע, מפני המאריך שקדמו, וכן כתב הרד"ק: [טו. אל רעהו. פסיק בכל סתי', ובס' הפטריות מהד' יל"ן, נשמט. יפ"ה]: טז. עקוב יעקב. העי"ן בשוא פשוט לבד, והוא נח:

יב הַצְרִי אֵין בְּגִלְעָד אֲסֻרְפָּא אֵין שָׁם כִּי מִדּוּעַ
 לֹא עָלְתָה אַרְכַּת בַּת־עַמִּי: אָמַר יִרְמְיָה נְבִיא. דְּלִמָּא
 לֹא אֵית לִי עוֹבְדִין טְבִין לְמַבְעֵי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל. הֲלֹא מַחְמִיד
 הַגּוֹיִתִי לְאַלְפְּנֵיהּ דְּאַלְיָהּ נְבִיא דְּמַגְלַעַד. דְּפַתְגְּמוּהִי אַנּוּן אָסוּתָא.
 אָרִי עַל דְּלֹא תְבוּן בְּכִין לֹא סְלִיקַת אָסוּן לְמַחַת כְּנִשְׁתָּא דְּעַמִּי:
 ס מִיִּתְּנָן רֵאשִׁי לְמִים וְעֵינֵי מְקוֹר דְּמַעָּה
 וְאַבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חַלְלֵי בַת־עַמִּי:
 מִן יִתִּין רֵישִׁי כְּנַחַל דְּמִיין. וְעֵינֵי כְּמַבְּוֹעַ דְּמַעָּן. וְאַבְכֵי
 יְיָמָם וְלַיְלֵי עַל קְטִילֵי כְּנִשְׁתָּא דְּעַמִּי: יד מִיִּתְּנֵנִי בַּמְדַּבָּר מְלוּן אַרְחִים
 וְאַעֲזֹבָה אֶת־עַמִּי וְאַלְכָּה מֵאַתָּם כִּי כָּלָם מְנַאֲפִים עֲצָרַת בְּגָדִים:
 מִן יִתְּנֵנִי בְּמַדְבָּרָא. בֵּית מְכַתוֹת עָדֵי אֹרְחָן. וְאַשְׁבוּק יֵת כְּנִשְׁתָּא דְּעַמִּי. וְאַחֲרָ
 מְלוֹתְהוֹן. אָרִי כְּלֵהוֹן וְנֵאִין אֲסִיעַת שְׁקָרִין: טו וַיִּדְרָכוּ אֶת־לְשׁוֹנָם כְּשִׁתָּם
 שְׁקָר וְלֹא לְאַמוּנָה גִבְרוּ בְּאַרְצָן כִּי מָרְעָה אֶל־רַעְהוּ יֵצְאוּ וְאַתִּי
 לְאִדְרְעוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאַלְיָפוּ יֵת לִישְׁנֵהוֹן פַּתְגְּמֵי שְׁקָר. דְּמִן אַנּוּן כְּקִשְׁתִּי נְכִילָא.
 וְלֹא לְהִימְנוּתָא תְּקִיפוּ בְּאַרְעָא. אָרִי מְבַשְׁתָּא לְבַשְׁתָּא נְפִקוּ וּמִדַּע דְּחַלְתִּי
 לֹא אֵילְפוּ אָמַר נִי: טז אִישׁ מָרְעָהוּ הַשְׁמֵרוּ וְעַל־כִּלְאֵח אֱלֹהֵי־בְטָחוּ
 כִּי כִלְאֵח עֲקוּב יַעֲקֹב וְכִלְדַּע רַכִּיל יַהֲלֹךְ: גְּבַר מַחְבְּרִיָּה אֲסַתְּמֵרוּ.
 וְעַל כָּל אֲחָא לֹא תִתְרַחְצוּן. אָרִי כָּל אֲחָא מְכַמֵּן כְּמִין וְכָל רַחִים בְּנְכִילוּ מְהִלִּךְ:

ביאור המילות

(יב) הצרי. הוא נטף המוזכר בסממני הקטורת, והוא שרף אילן, והוא מיוחד לרפואה, וכן קחו צרי למכאזבה (שם נא): ארובת. ענין רפואה, כמו הנני מעלה לה ארוכה (שם נב): (יג) מי יתן. עניינו כמו הלא, וכן מי יתן והיה לזכס וכו' (דברים ה): מקור. מעין: את חללי. על חללי, כי ויתנכלו אותו (ברא' לו) תרגם אונקלוס ומשיבו עלוהי: (יד) מלוון. מקום ללון: אורחים. הולכי אורח: עצרת. קבוצת, וכן קראו עזרה (יזא' ז): (טו) וידרבו. הדך לדרך צגל על הקשת למתחו היטב לירות למרחוק: (טז) עקוב יעקב. ענין עיקוס ועיוות, וכן והיה העקוב למישור (ישעיה מ):

[יז]. דְּבַר־שָׁקֶר. תיבת דבר טעמה מלעיל, מחמת המקף. יפ"ה]: יט. הנני צורפם ובחנתים. התרגום וצריף להון ובחר להון. ובחר ברי"ש בכל התיגאן. ועיין בתרגום והבאתי את השלישית בהפטרות יום א' דסוכות [פס' א', שתרגם תיבות ובחנתים כבחן, ו'אבחרנןן כמא דבחרין. יפ"ה]: כב. נִדְדוּ הַלְכוּ. הקמץ רחב והשוא שבדל"ת נע כי הוא פועל עבר, על משקל חרבו פני האדמה (כנל' מ, יג):

וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יִהְיֶה לּוֹ וְאִמֶּת־לֹא יִדְבְּרוּ לְפָנָיו
 לְשׁוֹנֵם דְּבַר־שָׁקֶר הַעֲוֶה נְלֹאוֹ: וּגְבַר בְּחִבְרִיהָ
 מְשַׁקְרִין. וְקִשְׁטָא לֹא מְמַלְלִין. אֶלִּיפוּ לִישְׁנֵהוּן פְּתַגְמֵי שְׁקֶר
 אֶטְפְּשׁוּ טָעוֹ: יח שְׁבַתְךָ בְּתוֹךְ מְרֻמָּה בְּמְרֻמָּה
 מֵאֲנֹו דַעַת־אוֹתִי נְאֻם־הוָה: יתְבִין בְּבִתִּי פְּנִישְׁתְּהוֹן
 וּמִשְׁתַּעַן עַל עֲוִיתְהוֹן. בְּנַכְלִין מְסַרְבִּין לְמַדְע דַּחְלְתִי אָמַר יְיָ:
 ס לֶזֶן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַנְּנִי

צוֹרְפִם וּבְחִנְתִּים כִּי־אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בִתְעַמִּי: בְּכִין. פְּדָן אָמַר
 יְיָ צְבָאוֹת. הָאָנָּא מִיְתִי עַל־יהוֹן עָקָא וְצַרִּיף לְהוֹן וּבַחַר לְהוֹן. אָרִי אֵיכְדִין אֶעֱבִיד מִן
 קְדָם חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי: כ הִן שׁוֹחֲטִי לְשׁוֹנֵם מְרֻמָּה דְּבַר בְּפִיו שְׁלֹום
 אֶת־דֵּרֵעֵהוּ יִדְבֹר וּבְקֶרְבוֹ יִשִּׁים אֶרְבּוֹ: פְּגִיר דְּמַחְרַף. לִישְׁנֵהוּן נַכְלִין מְחַשְׁבִּי.
 בְּפוּמְהוֹן. שְׁלָמָא גְבַר עִם חִבְרִיהָ מְמַלְלִין וּבְמַעוּזֵי מְשֻׁנֵי כְּמִינְתֵיהּ: כא הָעֵל־
 אֵלֶּה לֹא־אֶפְקְדָבָם נְאֻם־הוָה אִם בְּנֹוֹי אֲשֶׁר־כִּזְּוָה לֹא תִתְנַקֵּם
 נְפִשֵׁי: הָעֵל אֵלִין לֹא אֲסַעַר לְאִיתְאַה בִּישָׂא אָמַר יְיָ. אִם מִן עֲמָא דְכִדִּין עוֹבְדֵיהוֹן.
 לֹא אֶתְפָּרַע מִנְהוֹן פְּרַעוֹתִי: ס עַל־הַהָרִים אֲשָׂא בְכִי וְנָהִי
 וְעַל־נְאוֹת מְדַבֵּר קִינָה כִּי נִצַּתוּ מִבְּלִי־אִישׁ עוֹזֵר וְלֹא שְׁמַעוּ
 קוֹל מְקַנְנֵה מַעֲוֶף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהִמָּה נִדְּדוּ הַלְכוּ: עַל טוֹרֵי־אָנָּא
 מְרִים קְלִי בְּכִי וּמִצְנוֹחַ. וְעַל דִּירוֹת מְדַבְּרָא אֵלִיא. אָרִי צְדִיאָן מִבְּלִי אָנָּשׁ דְּעַדִּי.
 וְלֹא אֲשַׁתְּמַע קוֹל בְּעִירָא בְּאַרְעֵהוֹן. מַעוֹפָא דְשִׁמְיָא וְעַד בְּעִירָא אֶטְלִטְלוּ גְלוּ:

ביאור המילות

[יז] יחתלו. ענין לעג, כמו הנה המלת צי (שפטים יז): למדו. ענין ההרגל, כמו פרה למד מדבר (ירמיה ז): העוה. מלשון עיוות ועיקוס: נלאו. ענין יגיעה, כמו ונלחמי כלכל (שם ט): (יט) צורפם. ענין זיקוק; ובחנתים. מלשון צמיחה: (כ) שחופ. משוך, כמו זהב שחוט (מל"א י): ארבו. מלשון מארב: (כא) אפקד. ענין השגחה, כמו פקדו נא ורלא (שמו"א ז): (כב) ונחי. ענין יללה, כמו יודעי נהי (עמוס ה): נאות. ענין מדור, כמו צנאות דשא (תל"ס כג): מדבר. לפעמים מקום המרעה סמוך למדבר, וכן הלאה ההנה צמדבר (שמו"א יז): נצתו. מלשון ליה ושממה:

שחוט קר

כג. לגלים מעון תנים. התרגום 'ליגרין מדור ירורין'. הכי גרסינן בכל ההפטירות הקדמוניות בשני רישין, לא בדל"ת בסוף. וראיתי ברש"י בכתובות דף מ"ט דפירש מעון תנים מתרגמינן מדור ירודין. ולענ"ד שאין הכרח לגרוס בדל"ת, דאפשר דטעות בדפוס. אלא שבערוך הביא זה בערך ירד, מוכח דגריס לה בדל"ת. וגם מזה אין הכרח לשנות גירסתינו, ויש הרבה שינוים מצינו בגירסת הגמ' בין רש"י והערוך. במס' פסחים ויין הרבה וכו' מפני שגורר המאכל וגרסי' לה ברי"ש, ובערוך גריס לה בדל"ת בערך גרד. גם בשבת דף קנ"ב אסקיה בנגידא. גם בגיטין גבי בלעם אסקיה בנגידא, בכל הספרים גרסי' בדל"ת, והערוך הביאו בערך גר. היתכן לשבש כל הספרים בשביל זה, פשיטא שאין הכרע, דשם בעלמא הוא, או ע"ש העליה נקרא כן. ולעולם דכ"ע מודו דלית לן לשנויי גירסת אבותינו. וכיוצא בזה כ' הרב הערוך בשורש נגר כי הנחל נקרא נגר יעו"ש, וכ' עליו המתורגמן ואנו לא מצאנוהו רק בדל"ת ע"ש. וכבר כתב הרמב"ן בס' המלחמות ביבמות דף תי"א דאין משיבין מגירסא לאחרת ע"ש. ולעולם אין הכרע ולא הכרח בשינוי הנוסחאות אפי' לענין דינא, כ"ש במלתא דלאו בדינא משתעיא. שוב ראיתי בתרגום שנדפס עם רד"ק דגריס ברי"ש בסוף: כה. [ויאמר יי. תיבת יי בוקף קטן לא ברביע. יפ"ה]: ולא הלכו בה. תיבת הלכו מלעיל:

כג. ונתתי את ירושלים לגלים מעון תנים ואת ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב: ואמין ית ירושלים. ליגרין מדור ירורין. וית קרוינא דבית יהודה, אמין לצדן מבלי יתיב: ס כד מיהאיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פיהוה אליו ויגדה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר: מן גבר דחפים ויספר ית דא. ודאתמלל מן קדם ניי. עמיה ויחוינה. על מא תרובת ארעא, צדיאת פמדברא, מבלי עדי: ס ויאמר יהוה על עיניכם את התורת אשר נתתי לפנייהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה: ואמר ניי. על דשבקו ית אוריתי. דיהבית קדמיהון, ולא קבילו למימרי, ולא הלכו בה: כו וילכו אחרי שררות לבם ואחרי הפעלים אשר למדום אבותם: ואזלו. פתר הרהור לפהון. ובתר בפעליא, דאליפונון, אבהתהון: פ כו לכן פהאמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני מאכילם את העם הזה לענה והשקיתים מיראש: פכין. פדנן אמר. ניי צבאות, אהא דישרא. האנא מייתי. על עמא הדין מרר פגרין, ואשקינון פס דלוט פיש, פרישי חזין:

ביאור המילות

(כג) לגלים. ענין תל ודגור, כמו עד הגל הזה (צרא' 6): מעון. מדור, כמו למעון קדשו (דעי' 5): תנים. מין נחש: (כד) נצתה. מלשון ליה ושממה: (כו) שרירות. ענין ראה, כמו אשר שורכו אנשים (אוי' 5): למדום. ענין הניל, כמו פרה למוד מדבר (וימיה 5): (כז) לענה. שם עשז מר: מי ראש. מי סמיטת ראש, והוא שם עשז מר:

כח וְהַפְּצוּתִים בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הַמָּה
 וְאַבּוֹתָם וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֶרֶב עַד
 פְּלוֹתַי אוֹתָם: וְאַבְדְּרַנּוֹן בִּינֵי עַמְמֵי־א. דְּלֹא יָדְעוּ. אֲנּוֹן
 וְאַבְהֶתְהוֹן. וְאַגְרֵי בְּתַרְיָהוֹן יֵת דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא עַד דְּאַשִּׁיזֵי
 יְתַהוֹן: פ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַתְּבוֹנֵנוּ
 וְקִרְאוּ לְמִקְוֵנוֹת וּתְבוֹאֵינָה וְאֶל־הַחֲכָמוֹת
 שְׁלַחוּ וּתְבוֹאֵנָה: פְּדוּן אָמַר יְיָ צְבָאוֹת. אֶסְתַּפְּלוּ. וְקִרוּ
 לְאַלְיָתָא וְיִיחָזְקוּ וְלַחֲפִימָתָא שְׁלַחוּ וְיִיחָזְקוּ: ל וּתְמַהֲרֵנָה
 וּתְשַׁנְּהוּ עֲלֵינוּ נְהִי וּתְתַרְדְּנָה עֵינֵינוּ דְּמַעָּה
 וְעַפְעֵפֵינוּ יְזַלְזְמִים: וְיִוְחָזְקוּ. וְיִטְלְזוּ עֲלֵנָא אֲלֵיָא. וְיִשְׁגְּרוּ
 עֵינֵנָא דְּמַעִין וְגִלְגְּלֵי עֵינֵנָא יְגָרוּן מֵיָא: לא כִּי קוֹל נְהִי
 נִשְׁמַע מִצִּיּוֹן אֵיךְ שֶׁדָּדְנוּ בְּשָׁנוּ מְאֹד פִּי־עֵזְבָנוּ אֶרֶץ כִּי הַשְּׁלִיכּוּ
 מִשְׁפָּנוֹתֵינוּ: אַרְי קָל אֲלֵיָא. אֶשְׁתַּמַּע מִצִּיּוֹן אֵיכְדִין אֶתְבְּזִיזְנָא. בְּהִיתָנָא לַחֲדָא
 אַרְי חֲרוּבַת אַרְעָנָא אַרְי צְדִיָּאָה פִּרְנִיתָנָא: ס כִּי־שָׁמַעְנָה נָשִׁים
 דְּבַר־הוֹה וְתַקַּח אֲזַנְכֶם דְּבַר־פִּי וְלַמְדֵּנָה בְּנוֹתֵיכֶם נְהִי וְאַשְׁהֵ
 רְעוּתָהּ קִינָה: אַרְי שְׁמַעָא נְשִׂיאָ פַתְגָּמָא דִּישִׁי. וּתְצִית אֲדַנְכוֹן לְמַלֵּי נְבִיזְהִי.
 וְאַלְיָפָא לְבַנְתְּכוֹן אֲלֵיָא וְאַתְתָּא לְחִבְרַתָּהּ עֲנוּיָא: ז כִּי־עָלָה מוֹת בְּחַלּוּזֵינוּ
 בָּא בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ לְהַכְרִית עוֹלָל מַחוּץ בְּחוּרִים מְרַחְבוֹת: אַרְי
 סְלִיק מוֹתָא בְּחַרְפָּנָא. עַל בְּכִרְנִיתָנָא. לְשִׁיצָאָה יְנוּקִין מִשׁוּקָא וְעוֹלִימִין מְרַחוּבוֹן:

ביאור המילות

(כח) והפיצותים. ענין פיזור: כלותי. מלשון כליון: (כט) למקוננות. מלשון קינה: (ל) ותשנה. כמו ומשנה צאל"ף:
 ותרדנה. מלשון ירדה: ועפעפינו. הוא לשון העין: יזלו. מלשון הזלה ונטופה: (לא) שרדנו. ענין עוסק: משכנותינו.
 מלשון משכן ומקום מדור: (לב) ותקח. ר"ל תקבל: רעותה. חכמה: (לג) בארמנותינו. מלשון ארמון ופלטריין:
 עולל. כן יקרא רכס, כמו עוללים שאלו לחס (א"כ ט: ז) מחוץ. משוק:

כח. ושלחתי אחריהם. תיבת
 ושלחתי מלרע: כט. וקראו
 למקוננות. אין בלמ"ד מאריך
 בספרי תימן גם בירושלמיים,
 וא"כ השוא שבמ"ם נח, וזו דעת
 בן אשר. ובכ"ד גדול מיחלפא
 שיטתייהו [היינו דבחילופי ב"א
 וב"ג הנדפס בסופו, נכתב והיא
 שיטת בן נפתלי. יפ"ה]: [ל.
 ותמהרנה. כתב מהר"י בשרי
 בהפטרת עקב על תיבת מהרו בניך
 (פס' ד') שיש לתרגמה יוחון היו"ד
 בחולם כי הוא לשון מהירות, ולא
 'יוחון' בצירי כי הוא לשון חיים ע"כ.
 וא"כ ה"ה כאן בתיבת ותמהרנה
 שיש לתרגם היו"ד בחולם ולא
 בצירי. ולפי שכאן הוא לשון נקבה,
 אין לתרגמה יוחון כמו שם שבא
 בלשון זכר, אלא יוחנן. והמתרגם
 כאן ויחנן, הורס הכוונה, שאז היא
 משמעה ותחיינה, וזה אינו: לג. כי
 עלה מות. השופר בע"ז, והיא
 מלעיל. יפ"ה:

וְדַבֵּר כֹּה נְאֻם־יְהוָה וְנִפְלְאָה נִבְלַת הָאָדָם כְּדָמֹן עַל־פְּנֵי הַשָּׁדָה
 וּכְעֵמִיר מֵאַחֲרֵי הַקּוֹצֵר וְאִין מְאִסָּף׃ אֶתְנִיבִי כְּדָנֹן אָמַר יְיָ וְתִתְרַמֵּי
 נְבִילָתָא דְאַנְשָׁא. כְּזִיבֵל מְבַדֵּר עַל אִפֵּי חַקְלָא. וּכְעֵמִירָא מִבְּתֵר חֲצוּדָא וְלִית דְּמַכְנִישׁ׃
 ם לַה כֹּה אָמַר יְהוָה אֲלֵי־תִהְיֶה לְכֶם בְּחֻמְתּוֹ וְאֵל־
 יִתְהַלֵּל הַגְּבוּר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֲלֵי־תִהְיֶה לְעֵשִׂיר בְּעֵשְׂרוֹ׃ כְּדָנֹן אָמַר יְיָ.
 לָא יִשְׁתַּבַּח [שְׁלֵמָה בַּר דְּוִיד] חֲפִימָא בְּחֻמְתִּיהָ. וְלָא יִשְׁתַּבַּח [שְׁמִשׁוֹן בַּר מְנוּחָ] גִּיבְרָא
 בְּגִיבְרוּתִיהָ לָא יִשְׁתַּבַּח [אַחָאב בַּר עֲמֹרִי] עֵתִירָא בְּעֵתִירֶיהָ׃ לוֹ כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל
 הַמֵּתִהֵל הַשֶּׁבֶל וַיִּדְעֵ אֹתוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט
 וְצַדִּיקָה בְּאַרְצֵן כִּי־בְאִלְּהָ חֲפָצְתִּי נְאֻם־יְהוָה׃ יֵלֵינן בְּדָא יִשְׁתַּבַּח
 דְּמִשְׁתַּבַּח. דְּחֲפִים וְאוּלִיף לְמַדְע דְּחֻלְתִּי. אָרִי אָנָא יְיָ. עֵבִידְנָא חֶסְדָא. וְדִין דְּקִשׁוּט
 וְזִכְוֹ בְּאַרְעָא אָרִי בְּאַלִין רַעְוָא קְדָמִי אָמַר יְיָ׃

עד כאן קורין
 בקול קינה,
 ומכאן
 ממשכינן
 בנעימה
 הרגילה

ביאור המילות

מדרשי תימן

(לד) נבלת. כן נקרא פגרי הנמת: כדומן. כוזל: וכעמיר.
 כן נקרא לנגודת שצלי התצואה, כמו ושכחם עומר (דניס
 מד): מאסף. ענין הכנסה: (לה) יתהלל. מלשון הילול
 והתפארות:
 (לד) נבלת. כן נקרא פגרי הנמת: כדומן. כוזל: וכעמיר.
 כן נקרא לנגודת שצלי התצואה, כמו ושכחם עומר (דניס
 מד): מאסף. ענין הכנסה: (לה) יתהלל. מלשון הילול
 והתפארות:
 (לד) נבלת. כן נקרא פגרי הנמת: כדומן. כוזל: וכעמיר.
 כן נקרא לנגודת שצלי התצואה, כמו ושכחם עומר (דניס
 מד): מאסף. ענין הכנסה: (לה) יתהלל. מלשון הילול
 והתפארות:

לה. אל יתהלל חכם בחכמתו. אמרו חז"ל, אם עשה
 אדם מצוה, אל תהי בעיניו גדולה ויאמר בלבו שהוא
 צדיק. וחכם אל יתהלל, שלא יבוא קטן אחד ועמו דבר
 אחד מדברי תורה שאינו יודע בו ושואלו ונמצא מתבייש:
 ואל יתהלל הגבור בגבורתו. כגון גלית שנהרג באבן קטנה טבעה במצחו ומת, וטיטוס הרשע שנכנס יתוש קטן
 בחוטמו ומת: אל יתהלל עשיר בעשרו. כגון קרח והמון שנתגאו בעשרן ונפלו. וקאל רבינו משה ז"ל פי דאלך,
 אל יתהלל חכם בחכמתו, יעני באלפצאיל אלכלקיייה. ולא הגבור בגבורתו, יעני באלקווה ואלגברווה. ולא העשיר
 בעשרו, יעני באלגנא ואלמאל וגיר דאלך. קאל ליס אלפתכאר בהדה אלשיא, ואן אלפתכאר אלחקיקי הו מערפה'
 אללה תע ואדראכה, ואלתשכה באפעאלה אלדי הו תע עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ [= ואמר רבינו משה ז"ל בזה,
 אל יתהלל חכם בחכמתו, ר"ל במעלות המדותיות. ולא הגבור בגבורתו, ר"ל בכח ובגבורה. ולא העשיר בעשרו, ר"ל בעושר וברכוש וכיוצ"ב.
 ר"ל שאין להתפאר בדברים אלו, ושההתפארות האמתית היא בידיעת ה' יתעלה והשגתו, וההתדמות למעשיו שהוא יתעלה עושה חסד ומשפט
 וצדקה בארץ]: לו. חסד משפט וצדקה בארץ. חסד, הו אלפצאל למן לא חק לה עליך. ומשפט, הו אעטא אלחכם
 למסתחקה. וצדקה, הו אלעדל ואלאנצאף פי אלפפעאל [= חסד, הו עשיית חסד עם מי שאינך חייב ליתן לו. ומשפט, הו נתינה
 עפ"י דין לראוי לו. וצדקה, זו דרך היושר והצדק בכל המעשים]: כי באלה חפצתי נאם יי'. קאל תע, גרצני מנכם אן תכונו
 תשכהו באפעאלי הדה פי אלעאלם ותעתנו בעמלהא והי חסד ומשפט וצדקה, לא תלך אלמצנונה פצילה ואלפתכאר
 אעני באלגברווה ואלגנא ואלאלכלאק, אד ליס הי גאיה [= אמר יתעלה, רצוני מכם שתהיו מחקים את מעשיי אלו בעולם ותשתדלו
 בעשייתם, והם חסד ומשפט וצדקה, ולא באותם הנחשבים מעלה והתפארות, היינו בגבורה ובעושר ובכנים ובזקנה, כי אין הם התכלית]: